

УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНО СТИЛЬ ТА ЙОГО ПРОЯВИ В ІНШИХ СТИЛЯХ ІНТЕР'ЄРУ

Анотація: в статті надається загальна класифікація етнічних стилів, розглядається основні характерні особливості українського етнічного стилю в інтер'єрі та його прояви в інших стилях, таких як: український архітектурний модерн, сталінський ампір, радянський соцреалізм, а також сучасний свідомий кітч.

Ключові слова: інтер'єр, етнічний, стиль, український, прийоми, житло, вишиванка, кераміка, обереги, рядно, декоративне оздоблення.

Український національний стиль переживає зараз період відродження. Народні традиції українського оздоблення житла нашли відображення в дизайні сучасного житла (як заміських будинків, так і приватних квартир), хвиля етнічного українського інтер'єру накрила готельно-ресторанний бізнес.

Етнічний стиль передбачає оформлення інтер'єру приміщення з використанням типових декоративних деталей, матеріалів, кольорів, предметів обстановки і побуту властивих будь-якій народності. Поняття «етнічний стиль» - занадто широке і об'ємне, щоб зрозуміти про який саме інтер'єр йдеться, тому зазвичай використовують більш вузькі поняття. Так в етнічний інтер'єр може спиратись на характерні прийоми будь-якої етнічної групи (гуцульський), країни (марокканський), регіону (скандинавський), або, навіть континенту (африканський стиль).

В останні роки набуває сили друга хвиля інтересу до етнічного напрямку при оформленні інтер'єру. Першою хвилею можна вважати, так званий, колоніальний стиль, що виникнув в XIX ст. і продержався до 20 років XX ст. має ті ж самі коріння, що і етнічні стилі рубежу XX – XXI ст. Його коріння - в національних особливостях побудови житла різних народів.

За великим рахунком – неможливо перерахувати всі варіанти і прояви етнічного інтер'єру, тому що неможливо перерахувати всі, навіть біль-менш відомі етнічні групи. Тільки в одній окремій країні таких етнічних груп може бути більше декількох десятків, а кожна етнічна група має свої переваги в кольорі, декорі і ужитковому мистецтві, які можуть різнитись між собою досить суттєво.

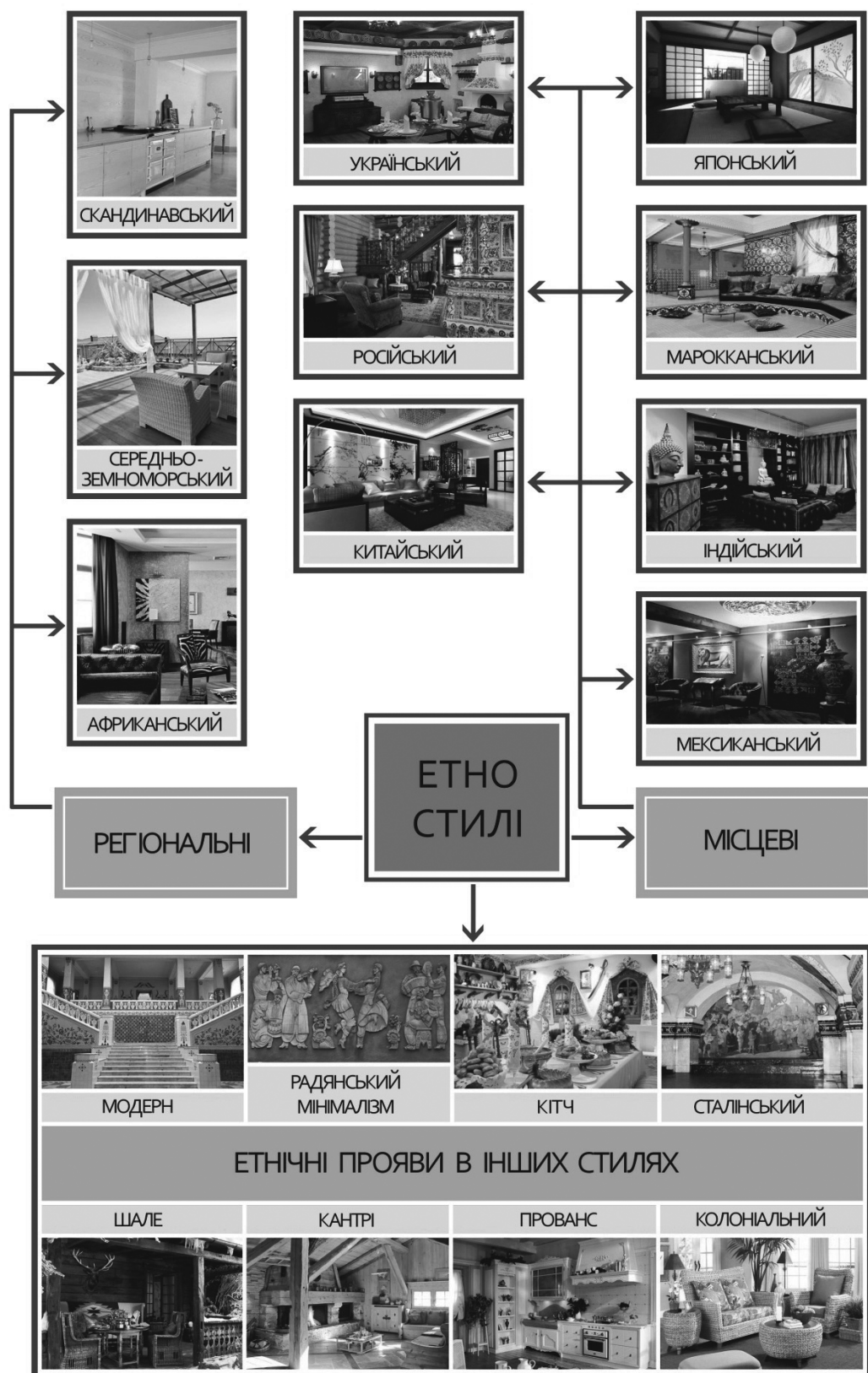

Рис. 1 . Український етно стиль в класифікації етнічних стилів та його прояви в інших стилях інтер'єру

Більшість поширених етнічних стилів досить умовні відносно етно-національних особливостей, що зафіксовані в їх назвах. Особливо це стосується регіональної групи стилів, на кшталт Скандинавський, Середземноморський і Африканський. На цих територіях розташована велика кількість країн, в кожній з яких налічується не менша кількість етнічних груп. Стилистичні особливості наведених стилів – це, здебільшого, європейське сприйняття суми штампів і символів нашого уявлення про цей регіон. Однак, майже те ж саме можна сказати і про більш конкретні, так звані, місцеві стилі. Наприклад, Японський. мало хто з нас був в Японії, однак набір визнаних прийомів, які в більшості своїй, дійсно відповідають характеру японського помешкання, дозволяють дизайнерові спроектувати інтер'єр у цьому стилістичному напрямку.

Етнічні прояви завжди були присутні в будь-якому, навіть історичному, майже інтернаціональному стилі. І це зрозуміло, тому що ряд чинників (етнічні переваги замовника і архітектора у декорі і кольорі, місцевий матеріал, усталені процеси побуту і т. ін.), так, чи інакше будуть впливати на кінцевий образ архітектурного твору. Тому існують такі поняття, як українське бароко і український модерн. Етнічні прояви можна знайти і в інших стилях, напрямках і періодах. (Рис. 1).

Крім того, варто відзначити, що за приклад часто береться інтер'єр, властивий даними народностям в давнину. Так, єгипетський стиль не має нічого спільного з тим, як живуть сучасні єгиптяни, так як використовує символіку і предмети характерні для Стародавнього Єгипту. Австралійський стиль передбачає використання символіки аборигенів, за стилем близьким до символіки африканських племен, і т. ін.

В будь-якому разі при формуванні інтер'єру в етнічному стилі, важлива гармонія, слід уникати перенасичення елементів в національному стилі і з великою обережністю поєднувати їх з сучасними меблями та іншими предметами інтер'єру.

Спектр прийомів відтворення українського етнічного інтер'єру досить широкий: цілковите копіювання сільської хати; поєднання сучасного обладнання з характерними предметами побуту українського житла; легка, осучаснена асоціація з українським етносом, яка може проявитись в кольорі, орнаменті, предметами декоративно-ужиткового мистецтва. (Рис.2).

Інтер'єр української хати ніколи не був статичний, він постійно змінювався відповідно до днів тижня та великих календарних свят. В інтер'єрі також відображалися значні події родинного життя (народження дитини, або присутність покійника). Кожної пори року хатнє господарство мало свій вигляд, свою символіку і образну динаміку. Зміни в інтер'єрі житла були

Рис. 3 . Варіанти розташування і використання мисників і хатніх оберегів

зумовлені сезонними роботами (наприклад, восени вносили ткацький верстат, який влітку виносили на горище або в комору, бо жінка займалася городом, полем та інши-ми справами) [2].

В інтер'єрі українського етно стилю велике значення мають предмети побуту. Всі вони виготовлялись з натуральних матеріалів, прикрашалися національними орнаментами. Найбільш красиві предмети переходили в ранг декоративних елементів, якими не користувались, а прикрашали хату, виставляючи їх на показ. Для цього використовували мисники — дерев'яну полицю для зберігання посуду. Іноді він мав форму шафи, що підвішувалася на стінку. Були також кутові мисники, які розміщувались у кутку кімнати.

Найбільш поширені білі мисники, що розташовувались вздовж стіни, майже під стелею. (Рис. 3). Взагалі керамічний посуд має давні традиції і свої особливості в колористиці і малюнку, характерні особливості якого могли відрізнитись навіть між сусідніми селами.

Значний пласт української культури становлять обереги та символи, традиції яких беруть свій початок ще з трипільської культури. [4]. Обереги ручної роботи з використанням пшениці, різних трав і квіток, вінки, ляльки-мотанки, підкови, в'язки цибулі, часнику, перцю, писанки, вишиті рушники, люльки і символічні снопики з зернових та інш. традиційно розміщували в кухні, підвішуючи по кутах і над дверима. (Рис. 3).

У побут українців дуже рано увійшли різні меблі: стільці, ослони, комоди, шафи, ліжка. Багато назв меблів та побутових пристроїв для ткання, теслярства тощо в українську мову прийшли із Західної Європи [5].

У більшості випадків для оформлення інтер'єру в етнічному стилі використовуються натуральні матеріали, предмети ручної роботи або майстерна копія таких. Велика роль у створенні етнічних інтер'єрів відводиться текстильним декоративних елементів. Це може бути меблева оббивка, пледи і покривала, килими і килимки, подушки з національними візерунками, мотивами і малюнком у відповідній тематиці. Вишитими рушниками прикрашали ікони, покуття, стіни и столи. Вишивали навіть цілі картини. Відколи людство використовує тканину, відтоді існує бажання її прикрасити. Окрім вишивки, українські жінки здавна декорували скатертини та рушники вибитими на них малюнками. Фарбу наносили за допомогою дерев'яних штампів, тобто вибивали, тому і техніка називалась "вибійка". Сьогодні цю давню техніку використовують при створенні текстильних шпалер, постільної білизни та скатертин у стилі етно. Ще один старовинний спосіб декору – "витинання". Але якщо у традиційному виконанні витинанки робляться з паперу, в інтер'єрі – з вінілових самоклеючих плівок, текстилю та інших матеріалів. (Рис. 4).

Одним з найвиразніших самобутніх українських текстильних технік є домоткане рядно, або ряднина. Їх масово робили ще в середині минулого століття в селах українські жінки для користування в побуті. Ряднами застеляли підлогу, ліжка, столи, ними вкривались і завішували дверні отвори. Відрізнялись рядна повсякденні і святкові, килими з більш складним малюнком (рис. 4) вішали на стіни і дарували на визначні події. Домоткана ряднина надасть сучасному інтер'єру особливу виразність етнічної спрямованості. (Рис. 4).

Розглядаючи історичних архітектурні стилі, необхідно відмітити, що українські самобутні риси відбивались майже в кожному з них і цей факт має своє логічне пояснення. Будь-який архітектурний стиль, навіть такий, що прийшов із зовні, попадаючи в оточення певного етносу, не може не відчувати на собі його вплив, не увібрати окремі, найбільш виразні риси, характерні сполучення кольорів, декоративно-оздоблювальні та орнаментальні прийоми цього етносу.

Рис. 4. Приклади сучасного вирішення інтер'єру з українськими етнічними проявами. Фрагмент святкового килима і українська кераміка.

Так, риси української своєрідності відчували на собі такі архітектурні стилі, як бароко і модерн, архітектура періоду сталінської епохи і радянського мінімалізму. Пошук національної своєрідності тривав на протязі століть і

продовжує розвиватись і зараз, тим більше, що цьому сприяють сучасні соціально-політичні обставини.

Український архітектурний модерн як особливий мистецький напрям народився на початку XX ст. Ця доба позначена рисами народності і демократизму і розвивався протягом сорока років (1903 – 1941 рр) [6].

Будинок Полтавського губерньського земства (1903 – 1908 рр. арх. В.Г.Кричевський) є найвідомішим прикладом в напрямку українського архітектурного модерну. Інтер'єри цієї будівлі вражають глибиною розуміння народної творчості, що представлена в вишуканій стилізації і з великим художнім смаком. В них потужно проявився напрям народного стилю, що відзначався яскраво вираженням потягом до романтизму, барвистою мальовничістю, значною декоративністю. (Рис. 5).

Завдяки праці ентузіастів - таких, як архітектор Віктор Чепелик, який їздив по всій Україні, шукав, знаходив, проводив обміри, відновлював за майже зруйнованими будівлям задумки, замальовував і систематизував, сидів в архівах, вишукуючи всі згадки про проекти в цьому стилі - реалізовані і ні; про знайдене друкував статті де тільки можна - навіть в районних газетах; знайомив своїх студентів з цією спадщиною, писав і не дописав через смерть узагальнюючу монографію про цей стильовий напрямок в українській архітектурі - ми зараз маємо науковий перелік будівель в стилі УАМ. (Український архітектурний модерн) [7].

«Сталінський ампір» (радянський монументальний класицизм) - умовна назва стилістичного напрямку, що отримав поширення в період з середини 30-х по середину 50-х років XIX ст. на теренах СРСР, за власті Генерального секретаря ЦК РКП(б) Йосифа Сталіна. Назва поширена навіть в професійних архітектурних кругах, але досить умовна, тому що в цей період стиль складався не тільки з елементів ампіру, але й з більш стриманого класицизму у прояві неокласицизму, а також ар-деко і навіть бароко. Вся ця суміш стилів неодмінно приправлялась ідеологічними спеціями у вигляді червоних зірок, ліпнини у вигляді лаврових вінків, символів радянської влади, інкрустації дат важливих подій, а головне - щасливих радянських людей, що живуть у достатку і працюють виключно зі співами і ради свого задоволення. Загальний настрій стилю, безумовно - оптимізм.

Рис. 5 . Приклад інтер'єрів в українському архітектурному модерні. Фрагменти декоративного оздоблення. Будинок Полтавського губернського земства. (1903 – 1908 рр. арх. В.Г.Кричевський)

Радянський Союз, що почав своє існування з грудня 1922 р. і спочатку складався з декількох республік (Україна в тому числі). У різні часи до складу СРСР входила різна кількість братніх республік, з 1956 р. їх налічувалось 15. Республіки мали свої органи влади, однак підкорялись головному центральному органу, Верховній раді СРСР. Взагалі, в країні була створена тоталітарна, строго централізована суспільна система, націоналістичні прояви не заохочувались, однак, деякі, невинні особливості етнічного характеру, як то національний костюм, акцент в говорі, легке декоративне оздоблення, дозволялись у невеликій кількості.

Особливо поширеним було зображення радісних радянських людей у національних костюмах, що працюють у різних професійних сферах, радісно святкують ту чи іншу історичну подію, або просто дружньо танцюють, держачись за руки. Щоб підкреслити лояльне ставлення влади до етнічних меншин, монументальні панно з такою тематикою розташовували в громадських будівлях відповідного призначення. Прикладом можуть слугувати мозаїки ст. метро Київська у Москві. (Рис. 6).

У 1953 М. Хрущов оголосив конкурс на створення станції «Київська-кільцева»: з 40 проектів був обраний проект київського архітектора Е. Катоніна. За ескізами художника А. Мізіна і А. Іванова був створений цикл з 18 мозаїчних панно для станції метро. Цикл присвячений 300-річчю возз'єднання України з Росією - подіям загальної історії російського і українського народів.

Необхідно відмітити, що в цей період розвитку, культура як і всі сфери суспільного життя, була поставлена під жорсткий ідеологічний і адміністративний контроль. Термін «соціалістичний реалізм», який був проголошений єдиним правильним методом літератури і мистецтва, що збіднювало, звужувало творчий процес. Прославлення міфічних досягнень, лакування дійсності, фальсифікація історії стали органічними якостями ідеології [9].

Радянський соцреалізм. Тенденція поблажливого ставлення до етнічних проявів у невеликій кількості залишилась і при наступному Генеральному секретареві Микиті Хрущові. Ці прояви етнічної своєрідності повинні були демонструвати плюралізм центральної влади до братніх республік і їх загальний дружній зв'язок між собою. Однак, з приходом нового Генсека змінився підхід до засобів художнього вираження.

Постанова № 1871 ЦК КПРС і СМ СРСР від 4 листопада 1955 «Про усунення надмірностей у проектуванні і будівництві» завершила епоху радянського монументального класицизму. На зміну йому прийшла функціональна типова архітектура, яка з тими чи іншими змінами проіснувала до розвалу СРСР. [10].

Рис. 6 . Панно станції метро «Київська». Фрагменти декору. 1953 р. Москва.

У 1960-1970-х рр. розвивався новий стиль архітектури - проста, економна, на основі нової індустрії і виражає можливості сучасної техніки. Цей період в історії архітектури і мистецтв прийнято називати періодом «*радянського мінімалізму*».

Національна архітектура союзних республік розвивається за тими ж принципами, але акцентує своєрідність, завдяки трактуванню окремих архітектурних деталей, декоративних прийомів, властивостях традиційних для цього регіону матеріалів, та ін. Напрям радянського соцреалізму, під яким розумілись ті ж щасливі радянські люди, що весело і безтурботно живуть у дружній багатонаціональній сім'ї братніх республік. Вони працюють, танцюють і святкують соціалістичні свята в своїх національних костюмах. Змінилась лише стилістика образотворчого мистецтва і мінімізувалось декоративне оздоблення. (Рис. 7).

Естетика періоду радянського мінімалізму потребувала поєднання простих поверхонь без декоративного оздоблення, взаємодії простору і світла, надання переваги білому кольору, виразності фактури матеріалу, використання геометрії прямих кутів та відсутності пластичних ліній. Всі ці риси можна знайти в архітектурі будівлі Академічного музикально-драматичного театру ім. Івана Франка в місті Івано-Франківськ, побудованого у 1980 р.

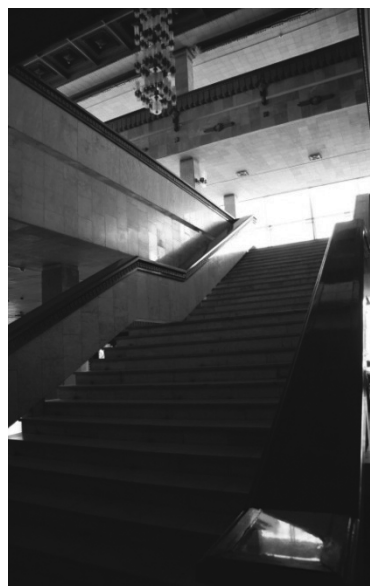
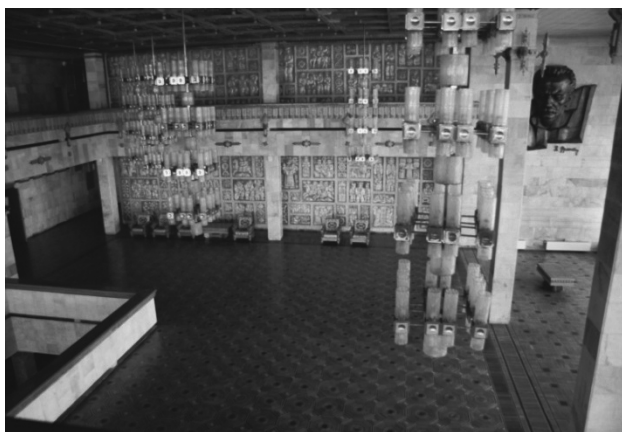
Однак в інтер'єрах театру проявився місцево-регіональний напрям самобутнього гуцульського етносу. Тут присутнє характерне гуцульське різьблення по дереву, текстиль у вигляді домотканого ліжника, що прикрашає стіну, керамічне панно зі стилізованими жіночими фігурами. Орнаментальний геометричний мотив повторюється на стелі, підлозі, світильниках і, навіть в тюлевих віконних шторах. В кожній деталі відчувається любов до свого народу і рідного краю. (Рис. 8).

Професійний свідомий кітч. Загальну характеристику стилю Кітч та його класифікацію можна знайти в публікації С.Б Зиміної «Стильові різновиди кітчу в інтер'єрі». Науковий вісник КНУБА. Видання 11. 2017 р.

Згідно цієї класифікації, кітч з українськими етнічними проявами знаходиться в різновиді «професійний свідомий», хоча може бути і в будь-якому іншому «сам собі дизайнер», «народний», «сентиментальний», «дешевий несмак». Усі перелічені різновиди кітчу, окрім «свідомого професійного», використовуються для облаштування житла, мають конкретного власника, який облаштовує інтер'єр для себе і своєї родини. Такий інтер'єр, як правило, не виноситься на загальне обговорення чи суд глядачів і критиків.

*Рис. 7 .
Декоративне
панно і вітраж
павільйону
питної води.
Миргород.*

*Рис. 8 . Музично -
драматичний театр
ім. Івана Франка.
Місто Івано-
Франківськ. 1980
Арх. С. Сліпець.*

Рис. 9. Фрагменти інтер'єру музикально-драматичного театру в місті Івано-Франківськ. 1980 р. Арх. С. Слінець, інженер-конструктор Л. Сандлер.

Рис. 10. Приклади вирішення інтер'єру ресторанів з етнічними українськими проявами.

Інша справа - «свідомий професійний Кітч». Під цим різновидом розуміються інтер'єри, що свідомо були задумані і замовником і професіоналом в Кітчі з самого початку. Як правило, його використовують для облаштування інтер'єрів ресторанів, готелів, розважальних закладів

Професійний свідомий кітч з українським етнічним спрямування використовується в інтер'єрах готельно-ресторанного бізнесу останнім часом досить широко. І це зрозуміло. Готелі, а особливо ресторани, обслуговують великий сегмент туристичного споживача. Як правило, це мандрівники з інших країн, що відвідують Україну з туристичною метою. Більшість з них не дуже обізнані в історії, культурі, побуті і т. ін., вони приїждять за новими враженнями і за звичай, хочуть бачити суто національні інтер'єри, скуштувати національні блюда, відчувати дух країни.

Однак будь-які відвідувачі ресторану, не обов'язково туристи, хочуть отримати достатньо різноманітне враження від інтер'єрів, причому в такій кількості, щоб його вистачило не тільки на це, але й подальші відвідання. В останньому зацікавлені вже власники ресторанів. В ресторанах при спілкуванні і споживанні їжі, задіяні ближній і середній просторові плани. Ближній – це поверхня столу з серветками, напоями і блюдами, а середній – стіни, стеля і підлога ресторану, тобто його інтер'єр. Розглядаючи неймовірну кількість інформаційного шуму, відвідувач дає споживання і очам. І це той щасливий випадок, коли кількість і різноманітність не стають на заваді гармонійності. Мета виправдовує засоби. (Рис. 10).

Взагалі, представлені інтер'єри важко назвати Кітчем, особливості, що дозволяють віднести їх саме до цього стилю – досить умовні. По-перше тому, що нам самим подобаються і глечики, і розписи на них, вишивки і рядна, різьблення по дереву і витинанки. Це наше рідне, ми виростили серед цих кольорів і предметів. І тільки завелика кількість їх і нагромадження одне на одне призводить до розуміння його штучності і не природності.

Аннотация: в статье предоставляется общая классификация этнических стилей, рассматриваются основные характерные особенности украинского этнического стиля в интерьере и его проявления в других стилях, таких как: украинский архитектурный модерн, сталинский ампи́р, советский соцреализм, а также современный сознательный китч.

Ключевые слова: интерьер, этнический, стиль, украинский, приемы, жилье, вышивка, керамика, обереги, рядно, декоративная отделка.

Abstract: This article provided a general classification of ethnic style, is considered the main characteristics of Ukrainian ethnic style in the interior and its manifestations in other styles such as modern Ukrainian architecture, Stalinist empire, Soviet socialist realism and modern conscious kitsch.

Keywords: interior, ethnic, style, Ukrainian, receptions, housing, embroidery, pottery, amulets, curtain, decoration.

Використані джерела.

1. <http://blog.i.ua/user/2336110/808356/> український костюм
2. http://www.ukrsov.kiev.ua/interior/ukr_hata динамічність інтер'єру
3. <http://emuna.com.ua/slovyans-ki-oberegy-dlya-domu.html> обереги
4. <http://atlantavaleo.org.ua/українські-обереги-та-символи-вивчає/>
5. <http://www.uamodna.com/articles/ukrayinsjkyu-koloryt-v-suchasnomu-inter-eri/>
6. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн/ Упорядник З.В. Мойсеєнко-Чепелик.- К.:КНУБА, 2000.-378 с.; іл.. (Київський національний університет будівництва і архітектури)
7. http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/46453/Ukrajinskyj_arkhitekturnyj_modern_Korotka_istorija_vtrachenoji_jestetyky
8. <http://www.yamoskva.com/node/12910>
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_культура_XX_—_початку_XXI_століття
10. https://ru.wikipedia.org/wiki/об_устранении_излишеств_в_проектировании_и_строительстве
11. http://www.liveinternet.ru/community/puteshestvuja_ukrainoy/post386820391
12. Стаття Зиміна С.Б. Сильові різновиди кітч в інтер'єрі. Науковий вісник КНУБА. Видання 11. 2017 р.